

A KÁRPÁTOK EURORÉGIÓ A RÉGIÓK EURÓPÁJÁBAN

AZ EURÓPAI EGYÜTTMŰKÖDÉST ÉS EGYESÜLÉST A MÚLTBÓL ÖRÖKÖLT területi-etnikai problémák nehezítik. Az egyesülés legproblematisabb akadályai azok a határszakaszok, ahol rendezetlen etnikai-társadalmi-gazdasági kérdések halmozódnak. Külföldi partnereinkkel megegyezően ilyen problematikus határszakasznak ítéljük a magyar-román, a magyar-ukrán, a magyar-szlovák, az ukrán-román és az ukrán-lengyel határt. A határon átnyúló kapcsolatok erősítésétől remélhetjük, hogy az elősegíti a jobb megértést, s a társadalmi-gazdasági kapcsolatok kiszélesedését, a politikai kapcsolatok teljes körű normalizálódását, ahogyan ez a *Kárpátok Eurorégió* alapszerződésében is szerepel.

A Kárpátok Eurorégióhoz tartozó térség esetében a határmegvonás ebben a században történt, s ez azt jelentette, hogy e beavatkozás a történelem során egybefüggő, egymásra utalt térségeket vágott szét. Az alábbiakban rá kívánunk mutatni a politikai államhatár társadalmi-gazdasági elválasztó szerepe csökkentésének fontosságára, a jobb megértés elérésére, a szorosabb együttműködés kiépítésére.

A Kárpátok Eurorégió területéhez tartozó országokban az egyenlőtlen területi fejlődés, s következménye, a regionális válság nemcsak a földrajzkutatók, közgazdászok és szociológusok, hanem az érintett európai országok kormányai, megye- és városvezetői számára is alapvető gondná váltak. Az egyenlőtlen regionális növekedést mind a kutatók, mind a politikusok úgy tekintik, hogy az a piacgazdaság működésének eredményeit néhány "kiváltságos helyre", a centrumba, hátrányait pedig a relatív termelési előnyökkel nem rendelkező térségekbe, a perifériákra koncentrálja. A perifériákon társadalmilag regresszív folyamatok keletkeznek, amelyek tovább mélyítik a regionális válságot. A Kárpátok Eurorégió területe társadalmi-gazdasági szempontból teljes egészében perifériának minősíthető. Gazdaságilag tekintve ezek a határmenti területek az 1990-es évet megelőző évtizedekben nem számítottak fejlesztendő területeknek. A rendszerváltás után ezen országok centrumban fekvő területeinek versenyhelyezete megerősödött, és a piacgazdaságra való átállásuk eddig lényegében sikeresnek tekinthető, hiszen alkalmazkodó képességük nagyobb volt, mint a perifériáknak. (Dunford, M. 1994).

Az elmúlt évtizedekben a periférizálódó Magyarországon belül az északkeleti területek társadalmi-gazdasági leszakadása egyre hangsúlyozottabbá vált. Tapasztalataink szerint Északkelet-Magyarország ("a periféria perifériája") regionális válsága, a térbeli hátrányos helyzet kialakulása, ok-okozati rendszere az utóbbi években szaporodó publikációk ellenére sem feltárt még alap kutatási szinten sem, ebből következően itt a területfejlesztési politika tudományos megalapozása is csak esetleges. A leszakadó Északkelet-Magyarország számára az egyik legfontosabb kitörési pont a határok elválasztó szerepének csökkentése, a határ menti kapcsolatok erősítése.

Az európai CBC-kapcsolatok kiépülése

Az Eurorégió nevét akkor használják, amikor egy olyan területet akarnak megjelölni, ahol a kölcsönös interregionális, vagy határokat áthidaló gazdasági, szociális, kulturális, vagy más jellegű együttműködések léteznek két, vagy több állam, illetve helyi kormányzataik között.

Az Eurorégió tehát egy behatárolt földrajzi területet jelöl, amely két vagy több olyan ország adott területét foglalja magában, amelyek megállapodtak abban, hogy összehangolják tevékenységeiket a határmenti térségek eredményesebb fejlesztése érdekében (Corrigan, J. – Béres Cs. – Süli-Zakar I. 1995).

Az Eurorégió kezdeményezésének gondolata Nyugat-Európában a második világháborút követően merült fel. A cél az volt, hogy erőfeszítéseket tegyenek a háborús konfliktusok megelőzésére, illetve a nemzetek közötti szembenállást a kölcsönös együttműködés váltsa fel. Európa politikusai számára (pl. Monnet és Schuman) világossá vált, hogy az együttműködést, a jószomszédi kapcsolatokat és a kölcsönös tisztelet szellemét olyan közel kell vinni a településekhez és az állampolgárokhoz, amennyire csak lehet. Ugyanakkor világossá vált, hogy a nemzeti kormányok államközi kapcsolatok kiépítésére irányuló erőfeszítéseinél ugyancsak figyelembe kell venni az alulról jövő törekvéseket is (Pálné Kovács I. 1994).

A fenti kezdeményezések hatására Nyugat-Európában egyre jobban erősödik az úgynevezett "euroregionális szemlélet". Ezen szemlélet szerint a jövő Európája nemcsak nemzetállamok Európájaként, hanem az azonos gazdasági érdekelttségű (határmenti) területekből kialakított régiók Európájaként is értelmezhető. Egy országhatárokon áthidaló Eurorégió alkalmas lehet államokon belüli és államok közti, eddig meg nem oldott konfliktusok kezelésére. Ezek a konfliktusok adódhatnak az államok közötti nemzeti, etnikai, vallási ellentétekből, vagy országon belüli krónikus gazdasági, esetleg közigazgatási feszültségekből. A konfliktuskezelésen kívül az Európai Unió területén működő Eurorégió keretet biztosít a határokat átlépő komplex társadalmi-gazdasági és kulturális együttműködések koordinálására, és hozzájárul a gyorsabb regionális fejlődéshez. Így az államhatárok mentén az Eurorégióknak kiegyenlítő, stabilizáló szerepe is van (Horváth Gy. – Hajdú Z. 1994, Süli-Zakar I. 1996, Townroe, P.M. 1994).

Úgy véljük, *Magyarország jövőképét nem szabad kizárólag csak az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz kötni*. Látni kell a térségünkben kiindult euroregionális törekvések jelentőségét is, hiszen az azonos gazdasági érdekelttségű, országokon belüli régiók, valamint az államhatárokon átnyúló, komplex gazdasági és kulturális kapcsolatokat kiépítő közép- és kelet-európai Eurorégiók is csírái lehetnek a majdani *Egyesült Európai Államoknak*. Számos Atlanti és az Elzász-rajnai Eurorégiókhöz hasonlóan működik már az Alpok-Adria Munkaközösség is, s felvetődött lehetősége a Duna Eurorégióknak, a Tisza-Maros-Duna Eurorégióknak és minden gondjával, problémájával ugyan, de létezik a Kárpátok Eurorégió is. Mindenképpen európai integrálódásunk esélyeit növeli, hogy nyugati határainknál egy új európai gazdasági erőközpont bontakozik ki. A nyugat-európai tapasztalatok alapján nyilvánvaló, hogy az európai nemzetállamok, mint közjogi egységek mellett az elmúlt évtizedekben a régiók szerepe Európa-szerte felértékelődött (Süli-Zakar I. 1996, 1997).

A fejlett ipari államokban mérséklődött a fejlődés korábbi húzóerejének, a nyersanyagigényes iparnak a szerepe, s a térben sokkal mozgékonyabb és újfajta telepítési kívánalmakat támaztató szolgáltató szektor bővülése volt a fellendülés motorjává. A kialakuló gazdasági szerkezet nem ugyanazokat a régiókat emelte a fejlődés élvonalába, amelyek a korábbi iparosítási szakasz vezető térségei voltak. A gyakran nemzetiségileg vegyes lakosságú, marginális fekvésű, történelmileg rokon vonásokat mutató tájegységek erőforrásainak közös hasznosítására jöttek létre Európában az első határmenti regionális szövetségek. 1971-ben alakult meg az "Eurorégió Basiliensis" a francia Felső-Elzász megye, a svájci Basel város és kanton, valamint a német dél-badeni kerület együttműködéseként. Éppen itt, Baselben tartották 1992-ben a Kelet-Nyugat Biztonsági Kutatások Intézete (IEWSS) évfordulós

konferenciáját azzal a cézzal, hogy felhívják Kelet-Közép-Európa országainak figyelmét a baseli interregionális együttműködésre, mint követendő, modellértékű példára. (Ezen a konferencián ajánlották az érintett országok kormányai részére, hogy hozzák létre a Kárpátok Eurorégiót.)

A hetvenes évektől a határmenti bi- és trilaterális együttműködésektől a többoldalú preintegrációs tömörülésekig a társadalmi-, gazdasági és kulturális együttműködések széles skálája jött létre Nyugat-Európában. Öt regionális tömörülés: a Nyugat-Alpok Munkaközösség, a Közép-Alpok Munkaközösség, az Alpok-Adria Munkaközösség, a Pireneusi Munkaközösség és a Jura Munkaközösség, valamint területi típusok szerint szerveződött regionális szövetségek: az Európai Határmenti Régiók Szövetsége, a Periférikus Tengerparti Régiók Konferenciája, a Hagyományos Ipari Régiók Szövetsége és a Nemzeti Fővárosok Régióinak Uniója kezdeményezésére 1985-ben megalakult az Európai Régiók Gyűlése.

A regionális nemzetközi együttműködés korlátainak felszámolásában, a központi hatalom decentralizálása érdekében az eurorégiók megerősítésében az Európa Tanács is jelentős szerepet játszott. Az 1980. évi madridi keretmegállapodás a határokon átnyúló kapcsolatok decentralizálásáról a nemzeti jogi szabályozásra is hatással volt: az azt ratifikáló országok regionális közösségei új hatásköröket kaptak, s a nemzetközi együttműködésekben való részvételük lényegében így vált legitimmé. A mi szempontunkból az európai együttműködések közül az Alpok-Adria Munkaközösség létrejötte érdekes a leginkább, hiszen annak munkájában már öt magyarországi megye is részt vesz, s így közvetlenül adaptálható tapasztalatok szerezhetők a Kárpátok Eurorégió számára (Losoncz M. 1994).

Az Alpok-Adria Munkaközösség alapítására az 1978. november 20-án Velencében rendezett regionális kormányfői konferencián került sor. Az olasz Friuli-Venezia Giulia és Veneto, az osztrák Karintia, Felső-Ausztria és Stájerország tartomány, valamint Horvátország és Szlovénia hozta létre a munkaközösséget, melyhez megfigyelőként csatlakozott Bajorország és Salzburg tartomány is. Az alapító okmányoknak nincs nemzetközi jogi státusa, az együttműködés a felek közötti politikai megegyezésen alapult, s deklarálta nyitott jellegét. Ennek köszönhetően jelenleg a munkaközösségben részt vevő területi egységek száma már 18-ra emelkedett: Olaszországból az alapító két tartományon túl Trentino-Alto és Lombardia, Ausztriából az új belépő Burgenland, Németországból belépett a megfigyelő Bajorország, Svájcban Ticino/Tessin megfigyelő, továbbá Magyarországról tagja lett a szervezetnek Győr-Moson-Sopron, Vas, Somogy, Zala és Baranya megye.

A szervezet felépítése lényegében befejeződött, a munkaközösség 284.400 km²-nyi területen 38,5 millió állampolgárt képvisel. Az alapító "Közös Nyilatkozat" a következő témakörökben jelöli meg az együttműködés kereteit: közlekedési összeköttetések, kikötői forgalom, energiatermelés- és átvitel, mezőgazdaság, erdészet, vízgazdálkodás, idegenforgalom, környezetvédelem, tájgondozás, kultúr- és üdülővezetek megtartása, tájrendezés, terület- és településfejlesztés, kulturális kapcsolatok, valamint a tudományos intézmények közötti kapcsolatok.

Az eurorégiók rendkívül nagy szerepet játszottak Nyugat-Európa egységesülési folyamatában. Az eurorégiókat összefogó szervezet az Európai Határmenti Régiók Szövetsége (AERB) a közelmúltban ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. Az 1996. november 14-16. között a németországi Rheine-ben megtartott jubileumi konferencián az AERB több vezetője is üdvözölte a teljes jogú tagságot elnyert Kárpátok Eurorégiót. Az Európai Határmenti Régiók

Szövetségének ezzel 56-ra emelkedett a taglétszáma. Az AERB tagjai sorában megkülönböztet állami, vagy makroregionális szintű nagy nemzetközi együttműködéseket (Alpok-Adria Együttműködés, Alpi Országok Munkaközössége, Kárpátok Eurorégió, Északi Országok Tanácsa), illetve kisebb CBC régiókat. Ezenkívül figyelemmel kíséri természetesen azokat az európai határmenti együttműködéseket is (kb. 50-60 CBC ilyen szervezet létezik), amelyek még nem tagjai az AERB-nek.

Integráció és dezintegráció a Kárpátok Eurorégió területén

A Kárpátok Eurorégió területe évszázadokon keresztül két államhoz – az északi része a Lengyel Királysághoz, a déli része a Magyar Királysághoz – tartozott.

A XVIII. század végétől azonban – Lengyelország ismételt felosztását követően – a terület teljes egészében a Habsburg Birodalom részévé vált, s az is maradt az első világháború végéig. A terület (Északkelet-Magyarország és Galícia) a Habsburg Birodalomban mindvégig a legfejletlenebb térségnek számított, azonban az Osztrák-Magyar Monarchia évtizedeiben (1867-1918) itt is megindult a polgári átalakulás: a gazdasági élet és az infrastruktúra jelentős fejlődést ért el. Különösen kiemelkedő volt a vasúthálózat kiépítése, amely birodalmi érdekeket követve egységes hálózatot alkotott a Kárpátok Eurorégió területén is.

Az első világháború után a térséget Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország között osztották fel, a második világhéget követően pedig a Szovjetunió is jelentős (ukrajnai) területeket kapott.

A Kárpátok Eurorégió területén természetesen a létező "szocializmus" évei alatt is voltak testvérvárosi, testvérmegyei kapcsolatok (esetleg a határ két oldalán lévő megyék között is), azonban ezek döntően formálisak voltak, alig lépték túl a protokolláris, kulturális kereteket.

Az ilyen jellegű kapcsolatok régi beidegződésként 1990. után is alapvetően jellemzik Közép-Európa keleti részét. A Kárpátok Eurorégió területét kisebb-nagyobb határmenti térség alkotja, mégis a Debrecenben 1993-ban megszületett regionális együttműködést nem az érintett térségek vezetői, hanem az érintett országok külügyminiszterei írták alá. A helyi önkormányzati vezetők lényegében csak statisztáltak az aktusnál. Ugyancsak jellemzőnek tekinthető, hogy két határmenti romániai megye (Mara Mure^o és Satu Mare) vezetői már az alapításkor kinyilvánították szándékukat a Kárpátok Eurorégióba való belépésre, azonban a román külügyminisztérium ezt akkor megakadályozta.

A Kárpátok Eurorégió 1993. február tizennegyedikéi létrehozását az Északkeleti-Kárpátok szomszédos, határmenti régióinak többéves – többnyire kétoldalú – határmenti kapcsolatai előzték meg. A kilencvenes évek elején bekövetkezett politikai és gazdasági átalakulás Európa középső részén is felcsillantotta az interregionális együttműködés lehetőségét és lehetővé tette a nyugat-európai tapasztalatok itteni gyakorlati alkalmazását is (Corrigan J. – Béres Cs. – Süli-Zakar I. 1995).

A vizsgált területen a kezdeményezések eleinte elsősorban bilaterális jellegűek voltak. Ilyen kétoldalú együttműködések alakultak ki a Krosnoi Vajdaság és a vele határos szlovákiai területek (Kárpáti Szövetség) között. Ezzel egyidőben vette kezdetét a Kárpátalja (Ukrajna) és Magyarország északkeleti megyéi közötti együttműködés is. 1992/93 fordulóján már reális

esély mutatkozott arra, hogy ezek a kétoldalú kooperációk a nyugat-európai tapasztalatok alapján euroregionális együttműködés keretében egyesüljenek.

A Kárpátok Eurorégió létrejöttének folyamatában az első igazán jelentős esemény a lengyelországi Jaslóban 1992. februárjában megrendezett *Határmenti Regionális Vásár* volt, amely a szomszédos határmenti partnerek számára teremtett találkozási lehetőséget. A rendezvényt egy olyan szeminárium követte, amelyen a Lengyelország, Szlovákia, Magyarország és Ukrajna határmenti területei közötti együttműködés lehetőségét és perspektíváját vitatták meg. A szeminárium tiszteletbeli védnöke Lech Walesa, a Lengyel Köztársaság akkori elnöke volt. Az eseményt jelenlétével az érintett országok központi kormányainak és diplomáciai testületeinek több tagja is megtisztelte. A találkozó végén az érintett felek képviselői deklarációt írtak alá a *Kárpáti Terület Interregionális Együttműködés Tanácsának* létrehozásáról.

A Kárpátok Eurorégió területén 1989 előtt a kapcsolatokat a KGST keretein belül kialakult együttműködési formák jellemezték. Az 1989-es politikai átalakulást követő periódus azonban lehetőséget teremtett a magánkezdeményezések számára is – különösen gazdasági téren –, és ez meggyorsította a többoldalú kapcsolatok kialakítását. Ezen fejlődés eredményeképpen számos többoldalú regionális kezdeményezés (például Kárpátok-Tisza, Kárpáti Szövetség) indult el a Kárpátok Eurorégió területén. A Kárpátok Eurorégió létrejöttében meghatározó szerepet játszó Kelet-Nyugat Tanulmányok Intézetének (IEWS) bekapcsolódása egy nyíregyházi konferenciával kezdődött 1992. májusában. Ezt a tanácskozást a Soros Alapítvány támogatta, s ott ismertették először a régió képviselőivel és a nagy nyilvánossággal a Kárpátok Eurorégió létrehozásának a fontosságát.

1992. júniusában került sor Ungváron arra a találkozóra, ahol az érintett területek önkormányzati képviselői gyűltek össze. (A szervezésben jelentős szerepet töltött be a Kárpátaljai Oblaszty, és ekkor már az IEWS is.) A találkozó eredményeként létrehozták a Kárpátok Eurorégió Előkészítő Bizottságát. Az Előkészítő Bizottság először Stirinben (IEWS Európai Tanulmányok Központja) találkozott 1992. augusztusában. A résztvevők elfogadták az "Eurorégió Elv"-et és eldöntötték, hogy létrehoznak egy szakértőkből álló csoportot, amely kidolgozza a Kárpátok Eurorégió alapidokumentumait.

A szakértők 1992. októberében és decemberében Ungváron, illetve Krosnoban találkoztak és kidolgoztak két dokumentumot. Az első az ún. Egyezmény, a második a Törvénytervezet. Ezek a dokumentumok foglalják magukban a Kárpátok Eurorégió megalapításának közös szándékát, a szervezet felépítését és a működés főbb elveit. A Krosnoi Szakértői Tanácskozáson részt vettek az Európa Tanács megfigyelői is. Jóváhagyták a Kárpátok Eurorégió Alapelveit, amelyek megfeleltek az Európa Tanács által támasztott követelményeknek.

Mind a két dokumentum (az Egyezmény és a Törvénytervezet) azon a megállapodáson nyugszik, hogy a Kárpátok Eurorégió nem jogi személy, hanem Ukrajna, Szlovákia, Lengyelország és Magyarország határos területeinek eurorégiós szövetsége, amelyet az alapítók azzal a céllal hoztak létre, hogy összehangolják és hatékonyabbá tegyék a határmenti együttműködéseket. Az alapidokumentumok szerint a Kárpátok Eurorégió nem nemzetek feletti szervezetet képvisel, ugyanakkor lehetővé teszi a tagok számára, hogy más jellegű interregionális kapcsolatokat is köthessenek a Kárpátok Eurorégióba nem tartozó régiókkal.

A Kárpátok Eurorégió két alapdokumentumának aláírása lehetővé tette munkabizottságok létrehozását is, amelyek döntő fontosságú kérdésekkel foglalkoznak, mint például az infrastruktúra fejlesztése és modernizálása, a magánjellegetű üzleti kapcsolatok elősegítése, környezetvédelem, kulturális és oktatási programok cseréje, területfejlesztés stb. A célok megvalósítása érdekében újabb határátkelő helyek nyitását szorgalmazták. A Kelet-Nyugat Tanulmányok Intézete kiterjedt hálózatán keresztül mozgósította a szakértői és a pénzügyi erőforrásokat.

Az előkészületi folyamat során az önkormányzati és törvényhatósági képviselők, a Kelet-Nyugat Tanulmányok Intézetének képviselői állandó kapcsolatban álltak az érintett országok központi kormányzatainak képviselőivel. Például 1992. augusztusában és októberében az Előkészítő Bizottság munkálataiban a külügyminisztériumok képviselői is tevékenyen részt vállaltak.

A Kelet-Nyugat Tanulmányok Intézete és képviselői rendszeresen informálták az előrehaladásról a különböző nemzetközi szervezeteket, mint például az Európai Közösséget, az Európa Tanácsot, az EBRD-t és más szervezeteket.

A Kárpátok Eurorégió megszületése

Az előkészítő munkát követően Magyarország, Lengyelország, Szlovákia és Ukrajna határmenti régióinak képviselői 1993. február 14-én, Debrecenben aláírták a *Kárpátok Eurorégió Interregionális Szövetség* létrehozásáról szóló Egyezményt. Ezzel egyidejűleg Magyarország, Lengyelország és Ukrajna külügyminiszterei Közös Nyilatkozat aláírásával fejezték ki központi kormányzatuk támogatását, bizonyítva azt, hogy a Kárpátok Eurorégió Interregionális Szövetség céljai egybeesnek az érintett országok érdekeivel és céljaival. A Kárpátok Eurorégió alapító okiratainak aláírásánál jelen volt az Európa Tanács akkori főtitkára, Catherine Lalumiere is, aki támogatásáról biztosította az újonnan létrejött interregionális szövetséget.

Az Egyezmény és a Közös Nyilatkozat egyaránt kifejezte, hogy a Kárpátok Eurorégió elősegíti az interregionális együttműködések a tagországok között. A Kárpátok Eurorégió alapító dokumentumaiban a következő célok kerültek megfogalmazásra: a közös tevékenységek koordinálása, a gazdasági, tudományos, ökológiai, oktatási, kulturális és sport jellegű együttműködések elősegítése, a határokon átívelő közös projektek létrehozásának támogatása, a nemzetközi intézetekkel és szervezetekkel való kölcsönös együttműködések előmozdítása. A Kárpátok Eurorégió céljai és tevékenysége összhangban van az Európa Tanács 106-os Konvenciójában foglaltakkal (Európai Konvenció Tervezet a Területi Közösségek és Szervezetek közötti Határokon Átívelő Együttműködésekről).

A Kárpátok Eurorégió legfőbb érdeme az, hogy az első tisztán kelet-közép-európai eurorégiós kezdeményezés, hiszen tagjai sorában csak "posztkommunista" országok határmenti régiói vesznek részt. Természetesen ez az "érdem" magában hordozza a nehézségeket is: nagyon sok kül- és belpolitikai, kül- és belgazdasági, nemzetiségi, kulturális konfliktus akadályozza a fejlődését. Három országban (Magyarországon, Ukrajnában, Lengyelországban) a szükséges adminisztratív lépéseket megtették, ugyanakkor figyelmeztettek arra, hogy az integrációs folyamatban a kormányzati döntéseknek "élettel való megtöltése" a résztvevő önkormányzatok feladata. Az eurorégiós együttműködésnek mihamarabb gazdasági és kulturális eredményekre van szüksége ahhoz, hogy a "visszahúzó" két országban is lássák és elfogadják az euroregionális kezdeményezések fontosságát.

A Kárpátok Eurorégió gondolata és létrehozása a nyugat-európai határokat áthidaló interregionális együttműködés eredményein alapszik. Ugyanakkor a földrajzi fekvés és a közös történelmi múlt következtében Ukrajna, Románia, Szlovákia, Lengyelország és Magyarország szomszédos területein élő népek az évszázadok során az emberi érintkezés és a jószomszédi kapcsolatok változatos formáit fejlesztették ki. Az Egyezmény és a Közös Nyilatkozat egyaránt aláhúzza: megvan a lehetősége annak, hogy Európa e részében a Kárpátok Eurorégió a legfontosabb stabilizáló szerepet töltse be, valamint a térség közös gazdasági fejlődésében döntő szerepet játsszon. A Kárpátok Eurorégió megfelelő szervezeti keretet biztosít a határokon átnyúló együttműködések koordinálására, valamint hozzájárul egy gyorsabb regionális és gazdasági fejlődéshez.

A Kárpátok Eurorégió alapidokumentumainak aláírására 1993. február 14-én került sor Debrecenben. Az esemény nemzetközi fontosságát támasztja alá az a tény, hogy jelenlétükkel tették tiszteletüket Magyarország, Lengyelország és Ukrajna külügyminiszterei, a szlovák kormány képviselői, valamint az Európa Tanács főtitkára.

A külügyminiszterek nyilatkozatot írtak alá, amelyben kormányaik teljes támogatásáról biztosítják a Kárpátok Eurorégió Interregionális Együttműködésben részt vállaló államigazgatási és önkormányzati szerveket és remélik, hogy ezzel az aktussal egy hosszú távú kapcsolat veszi kezdetét. Az aláírási ceremónián résztvevők kifejezték azt, hogy mindannyian kívánatosnak tartják Románia mielőbbi csatlakozását.

A Kárpátok Eurorégió alapidokumentuma így szól:

Külügyminiszteri Nyilatkozat

a Kárpátok Eurorégió területén élő népek együttműködéséről Mi, a Magyar Köztársaság, a Lengyel Köztársaság és Ukrajna külügyminiszterei, az európai népek azon akaratából indulva ki, hogy egymással szabadon érintkezhessenek és együttműködhessenek, kapcsolataikat a hagyományos demokratikus európai politika és kulturális értékrend, a piacgazdaság elvei és gyakorlata alapján alakítsák, és elősegítsék a határaikon átnyúló együttműködést az államhatárok elvlasztó szerepének csökkenése céljából, a mai napon találkoztunk Debrecen városában és kifejeztük kormányaink teljes körű támogatását, hogy az önkormányzati testületek és a helyi állami közigazgatási szervek Kárpátok Eurorégiót hozzanak létre Magyarország, Lengyelország és Ukrajna különböző résztvevői közötti tartós együttműködési kapcsolatok keretként. Megerősítjük, hogy a társulás Románia területi közösségei és hatóságai számára is nyitott. Üdvözljük készségüket és óhajukat, hogy részt vegyenek a Kárpátok Eurorégióban. Jelen Nyilatkozat aláírásra nyitva áll Románia és Szlovákia számára is. Meggyőződésünk, hogy a Kárpátok Eurorégió létrehozása jelentős hozzájárulás lesz a térségben élő emberek barátságának erősödéséhez, jólétének elősegítéséhez, és jól fogja szolgálni az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet 1975-ben Helsinkiben aláírt Záróokmányát, az 1990-ben aláírt Párizsi Chartában az Új Európáért, és a más EBEÉ dokumentumokban foglalt elvek megvalósítását. Elő fogja segíteni az Európa Tanácsnak és az Európai Közösségnek a regionális együttműködések fejlesztésére irányuló törekvéseit. A Kárpátok Eurorégió együttműködés résztvevői közös munkájuk szervezetét és működési elveiket szabad belátásuk szerint az államaikban érvényes alkotmányos és törvényhozási rendelkezések alapján alakítják ki. Kelt: Debrecen, 1993. február 14.

A Magyar

A Lengyel

Ukrajna

Köztársaság

Köztársaság

Külügyminisztere

Külügyminisztere

Külügyminisztere

A Kárpátok Eurorégió földrajzi kiterjedése

A Kárpátok Eurorégió az Északkeleti-Kárpátok területét foglalja magába, de kiterjed az attól északra, keletre és délre elhelyezkedő dombvidékekre, valamint az Alföld északkeleti részére is. A Kárpátok Eurorégió területe 105.639 km², népessége 11.074.000 fő, népsűrűsége pedig 104,8 fő/km².

A Szövetség eredetileg a következő területeket foglalta magába:

- Magyarországról: Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves, Hajdú-Bihar megyéket, valamint Miskolc, Nyíregyháza, Eger és Debrecen megyei jogú városokat;
- Lengyelországból: Krosno és Przemysl vajdaságok területét;
- Szlovákiából: a "Kárpáti Szövetség" tagjait, tehát Bardejov, Humenne, Mihalovce, Svidnik, Trebisov és Vranov városokat, illetve járásokat;
- Ukrajnából: Kárpátalja oblasztyot.

Később csatlakoztak a Kárpátok Eurorégióhoz:

- Magyarországról: Jász-Nagykun-Szolnok megye;
- Lengyelországból: Rzeszow vajdaság;
- Szlovákiából: Kassa és Eperjes városok;
- Ukrajnából: Ivano-Frankovszk, Csernovce és Lvov megyék (oblasztyok).

Az 1995. év folyamán Heves megye és Debrecen megyei jogú város felfüggesztette tagságát. (Utóbbi vezetői ugyanakkor visszalépési szándékukat is kifejezték 1997 februárjában.) A Kárpátok Eurorégió iránt az alapítástól fogva nagy érdeklődés mutatkozott néhány romániai megye részéről is, azonban kezdetben csak megfigyelői státuszban vettek részt a szervezetben. 1993 végén a Kárpátok Eurorégió elfogadta Szatmár és Máramaros megyék hivatalos jelentkezését, s teljes jogú tagokká váltak. A román kormány azonban ezt a lépést akkor semmisnek nyilvánította, s így ezek a megyék kénytelenek voltak visszatérni a megfigyelői státusukhoz.

A romániai megyék teljes jogú tagságát csak az 1997-es választások után állíthatták helyre. Ezt követően azonban nemcsak Szatmár és Máramaros megyék, hanem Bihar, Szilágy és Botoșani megyék is kérték felvételüket a Szervezetbe. Így ma már öt romániai megye szerepel a teljes jogú tagok között. Mind a mai napig nem rendeződött megnyugtató módon a kelet-szlovákiai tagok ügye sem.

A Kárpátok Eurorégió és a szlovák külügyminisztérium képviselői 1994. augusztusában Bártfán tartották ülésüket, ahol az IEWS munkatársai is jelen voltak. A résztvevők elméletben megegyeztek, hogy a szlovák járásoknak és városoknak még 1995 előtt kéniük kell a teljes jogú tagságot, mivel a megegyezés szerint Szlovákiában lesz a következő főtitkárnak és a Eurorégió Titkárságának is a rezidenciája. 1995 elején a Kárpáti Szövetség, amely Szlovákia keleti területeinek az önkormányzataiból tevődik össze, formálisan is jelentkezett a teljes jogú tagságra, s ezt követően a Kárpátok Eurorégió Tanácsa egyhangúan elfogadta jelentkezésüket.

Ennek ellenére 1995. február hetedikén a szlovák kormány közölte az Eurorégió főtitkárával, hogy a szlovák határmenti területek teljes jogú tagsága érvénytelen. A szlovák kormány azzal indokolta tettét, hogy az önkormányzatok nem kérték a kormány előzetes engedélyét, amikor

benyújtották igényüket a teljes jogú tagságra. A későbbi tárgyalások eredményeként a szlovák területek megtarthaták társult tagságukat, ez azonban sajnos nem biztosítja a szlovák fél egyenrangú részvételét.

A Kárpátok Eurorégió céljai és feladatai

Az elfogadott alapidokumentumok szerint a Kárpátok Eurorégió céljai és feladatai az alábbiak:

- szervezze, koordinálja azokat a tevékenységeket, amelyek elősegítik a gazdasági, ökológiai, kulturális tudományos és oktatási együttműködést a tagok között;
- segítse elő a Szövetség tagjai között a közös érdekeltségű területeken a konkrét tervek kidolgozását;
- segítse elő és könnyítse meg a kapcsolatokat az emberek között, beleértve a különböző területek szakértői közötti kapcsolatokat is;
- mozdítsa elő a jószomszédi kapcsolat kialakítását;
- támogassa a területi fejlődést;
- határozza meg a többoldalú határokat áthidaló együttműködés potenciális területeit;
- kapcsolja össze és könnyítse meg a tagok együttműködését más nemzetközi szervezetekkel, intézetekkel és ügynökségekkel.

A Kárpátok Eurorégió szervezeti felépítése

A Kárpátok Eurorégió felépítéséhez példaképpül nyugat-európai hasonló határmenti szervezetek szolgáltak. A jelenleg érvényben lévő szervezeti és működési szabályzatnak megfelelően a Kárpátok Eurorégió legfelsőbb szerve a Régiótanács, amelyben országonként három-három fő vesz részt. A régiótanács feje az elnök, akit a tanácsstagok közül választanak meg két évre. Eredetileg a működési szabályzat úgy rendelkezett, hogy a Régiótanácsban két-két képviselő legyen az önkormányzatok részéről, és egy a kormányzati szervezettől. A későbbi változtatások eredményeként – 1995 óta – a Tanács tagjait már választhatják az üzleti és a tudományos élet résztvevői közül is. (Eddig ezzel a lehetőséggel csak Magyarország élt.) A Tanács ülései az egyes országokban negyedévenként rotációs rendszerben zajlanak. Az eredeti működési szabályzat szerint az Eurorégiót az ügyvezető igazgató irányítja, akit a Tanács jelöl ki.

Az ügyvezető igazgató feladatai közé tartozik az Eurorégió vezetése, a szervezet fejlesztése, az anyagi alap megteremtése, a Tanács üléseinek előkészítése. A Titkárságnak szintén rotációs rendszerben kell működnie, de már a korai szabályzat is megemlítette egy állandó jellegű Titkárság felállításának szükségességét. 1995. júniusáig az ügyvezető igazgatói teendőket a főtitkár látta el, aki önkéntességi alapon vállalta el funkcióját. A szervezet első főtitkára a lengyel Przemysl Vajdaság vezetője, Adam Penziol vajda volt, akit dr. Virágh Pál, akkori hajdú-bihari és szabolcs-szatmár-beregi köztársasági megbízott váltott fel. Az első két év tapasztalatai alapján a Régiótanács úgy döntött, hogy a Kárpátok Eurorégió professzionális alapon működik tovább, és a főtitkári posztot a Titkárság főállású ügyvezető igazgatója váltja fel. Az ügyvezető igazgató személyét a Tanács tagjai választják nyílt pályázat útján. Először *Mihajlo Bukoveckijt*, az ukrán diplomáciai testület tagját választották meg.

A Régiótanács döntése alapján a következő munkabizottságokat szervezték meg:

- *Regionális fejlesztések munkabizottsága (magyarországi székhellyel)*. Fő feladatának tekinti a határmenti periférikus területek fejlesztésének összehangolását, közös projektek indítását. A jövőre irányuló elképzelések: a tagországok kereskedelmét, valamint a külföldi befektetések törvényes alapjait tartalmazó információs anyag elkészítése. Meg kívánják vizsgálni egy esetleges barter központ telepítésének lehetőségét, valamint évente elkészítik a Kárpátok-Eurorégió tagországaiban megrendezésre kerülő nemzetközi kiállítások és vásárok évkönyvét.
- *Környezetvédelmi és turisztikai munkabizottság (lengyelországi székhellyel)*. A munkabizottság céljai között szerepel a térség környezetvédelmi és turisztikai feladatainak összehangolása. Ennek érdekében elkészítették a térség turisztikai térképét, amelyen megtalálható a határátkelőhelyek listája is a kapcsolódó egyéb szolgáltatások körének feltüntetésével. Javaslatot tettek speciális turisztikai útvonalak kialakítására, a tagországok környezetszennyezettségi helyzetének feltárására.
- *Oktatási, kulturális és sport munkabizottság (jelenleg ukrainai székhellyel)*. Fő feladata a humán erőforrások fejlesztése. Fontosnak tartják a tagországok részvételét egymás kulturális-, oktatási- és sportrendezvényein.
- *Pénzügyi Ellenőrző munkabizottság, ukrainai székhellyel* és ad hoc jelleggel működik.
- A XX. Régiótanács ülésen (Ungvár 1997. június 28.) a romániai megyék kérték, hogy *Kárpátok Eurorégió belüli kereskedelem* néven új munkabizottságot szervezzenek, amelynek fő feladata az egymás közötti árucseréjének fejlesztése, a régió belüli kereskedelem új lehetőségeinek feltárása lenne. A Tanács megbízta a román felet, hogy szervezze meg, és a jövőben irányítsa az új munkabizottságot.

A Kárpátok Eurorégió költségvetése

A Szövetség 1995. júliusától önálló költségvetéssel rendelkezik. Az önálló költségvetés létrehozása azt is bizonyítja, hogy a Szövetség tagjai fontosnak tekintik a szervezetet, az abban végzett munkát. A költségvetés a tagországok által fizetett tagdíjak és természetbeni juttatások mellett kiegészül a Kelet-Nyugat Tanulmányok Intézetétől (IEWS) és a Rockefeller Testvérek Alapítványától kapott közel százezer amerikai dollárral. A Szervezet teljes költségvetése a természetbeni hozzájárulásokat is figyelembe véve évente megközelíti a 200.000 dollárt, amely lehetőséget biztosít tartalékalap képzésére is. A szervezet projektjeit a pályázatokon elnyert pénzekből finanszírozzák. A Kárpátok Eurorégió évenként elfogadott költségvetése van. Az első pénzügyi év 1995. július 1-től 1996. június 30-ig tartott.

Bár a lengyel, az ukrán és a magyar kormány támogatta az érintett önkormányzatok részvételét a Kárpátok Eurorégióban, a kormányzati anyagi támogatás meglehetősen korlátozott mértékű volt. Magyarország kormánya például eddig még egyáltalán nem nyújtott pénzügyi támogatást a Kárpátok Eurorégió működéséhez. A magyar résztvevők csak az önkormányzatok tagdíjaira számíthatnak. Ugyanakkor az önkormányzatok szűkös anyagi lehetőségei is hozzájárultak ahhoz, hogy egy időre Debrecen városa és Heves megye felfüggesztette a részvételét a szervezet tevékenységeiben.

Kezdetben a Kárpátok Eurorégió adminisztratív jellegű kiadásait a Rockefeller Alapítvány és az IEWS támogatásából finanszírozták. Ugyanakkor az Eurorégió résztvevői remélik, hogy a tagállamok a jövőben nagyobb mértékben fognak hozzájárulni a költségvetéshez, és legalább a rendezvények önköltségesek lesznek. Egyre nagyobb szerepet játszik a projekt-finanszírozásban a Kárpátok Eurorégió Fejlesztési Alapítványa.

Eredmények

Elsőrendűen a gazdasági szféra volt az, amely már bebizonyította, hogy az Eurorégió mint interregionális szervezet gyökeret vert az együttműködés különböző területein. A Kárpátok Eurorégió több városa adott már helyet nemzetközi kiállításoknak, vásároknak, amelyekhez rendezők kérték a Kárpátok Eurorégió név és embléma felhasználási jogát is. A kiállításokat és vásárokat gyakran kísérik üzletember-találkozók, sport- és kulturális programok.

Számos konferenciára került eddig sor, amelyek közül nagy jelentőségű volt a Sanokban, 1993. októberében megrendezett konferencia a magán szektor és a civil szféra szerepéről. Az 1994. nyarán Miskolcon, s 1995 decemberében Debrecenben az MTA Területi Bizottságának székházában megtartott Kárpátok Eurorégió üzletembereinek konferenciáján jelen voltak a régió kereskedelmi és iparkamarái, a vállalkozásfejlesztési alapítványok. A rendezvények támogatásában a helyi önkormányzatok mellett részt vállalt a Kelet-Nyugat Tanulmányok Intézete (IEWS), valamint az Európa Tanács is.

A Kárpátok Eurorégió belüli együttműködések azonban nem csupán a gazdaság területére korlátozódnak. 1994. augusztusában rendezték meg első alkalommal a Kárpátok Eurorégió Pedagógiai és Oktatási Szemináriumát a lengyelországi Iwonicz Zdrojban. 1994. őszén alakult meg a Kárpátok Eurorégió Egyetemeinek Szövetsége, majd amerikai támogatással az Ungvári Egyetem megnyitotta a Közigazgatási Reformok Központját. 1996. tavaszán rendezték meg Nyíregyházán a Kárpátok Eurorégió legjobb szakmunkás tanulóinak vetélkedőjét *Kárpátok Eurorégió Vándorlegény Verseny* elnevezéssel, amelyet a tagországok a továbbiakban évente kívánnak megrendezni.

Turisztikai és kulturális területen említést érdemel az a nemzetközi turisztikai konferencia, amelyet 1993. októberében szerveztek a lengyelországi Wetlinában. A kulturális jellegű rendezvények között egyre népszerűbb az évenként megrendezett Európai Régiók Hagyományörző Népi és Sportjátékainak fesztiválja, amelyre Jász-Nagykun-Szolnok megyében, a Tisza-tó partján kerül sor.

Az egyre több kezdeményezés hatására a Titkárság éves tervében 1995-ben és 1996-ban is szerepelt a Kárpátok Eurorégió Eseménynaptár elkészítése. Ennek segítségével az érdeklődők átfogó képet kaphatnak a régió gazdasági, kulturális és sport rendezvényeiről, ami megkönnyíti az ezekre való jelentkezéseket.

A Kárpátok Eurorégió megalakulásakor sokan az egyik legfontosabb kérdésnek és leggyorsabban megoldandó feladatnak tartották a tagországok közötti határátkelés emberibb feltételeinek megteremtését. Ez ügyben dr. Virágh Pál, akkori főtitkár levélben fordult az öt ország külügyminisztereihez, és kérte az új határátkelők megnyitását, illetve azt, hogy a régiók modernizálása során kapjanak prioritást a Kárpátok Eurorégió területén található átkelőhelyek. Többek között ennek hatására az ukrán-magyar határon jelentős előrelépések történtek a Záhony-Csop közötti Tisza-híd felújításával kapcsolatban, majd átadták az új kamion terminált.

A Kárpátok Eurorégió fejlődésében mérföldkőnek számít az IEWS segítségével és a Mott Alapítvány támogatásával létrejött Alapítvány a Kárpátok Eurorégió Fejlesztéséért, amelyet 1994. év végén jegyezték be Kassán. Az Alapítvány a Kárpátok Eurorégió földrajzi területén működő önkormányzatoknak és civil szervezeteknek nyújt szakmai segítséget, valamint meghatározott összegű támogatást. Célként jelölte meg a helyi tevékenységek,

kezdeményezések ösztönzését, támogatását, az Eurorégió fejlődésének felgyorsítását. Az 1995/96-os pénzügyi évben például 38 magyarországi társadalmi (CBC) szervezet kapott 7,3 millió forintos támogatást.

A Kárpátok Eurorégió nemzetközi kapcsolatai is biztató fejlődést mutatnak. 1994. februárjában megtörtént a kapcsolatfelvétel a Maas-Rajna Eurorégió képviselőivel, akik négy országot érintő körút során ismerkedtek meg a tagországok mindennapi életével. A Kárpátok Eurorégió pozitív image-építése szempontjából döntő fontosságú volt az ARD Studio (Brüsszel) filmforgatása, melynek eredményeként a Kárpátok Eurorégió eredményeit és problémáit Nyugat-Európa televíziós műsoraiban is bemutatták.

A szervezet nemzetközi elismerését jelentették azok a meghívások, amelyek során a Kárpátok Eurorégió képviselői tartottak előadást az Európa Tanács ülésén Ljubljanában, valamint az Európai Határmenti Régiók Szövetsége Triesztben és Rheinben megtartott konferenciáján, illetve éves közgyűlésén.

A felsőoktatás terén egy igazán jól működő fórumot teremtettek meg Rektorok Szövetsége néven, amely az Eurorégió egyetemeinek vezetőit tömöríti. A térség egyetemi-főiskolai vezetői egyetértettek abban, amit a regionális oktatáskutatás szakemberei korábban is hangoztattak (Kozma T. – Forray R. K. 1989), hogy a vidéki felsőoktatási központoknak nem a fővárosokat kell kényszerűen követniük, hanem olyan határmenti regionális felsőoktatási szerepkört alakíthatnak ki, amelyre a főváros "sem nem képes, sem nem alkalmas" (Kozma T. 1992). A felsőoktatási határmenti együttműködések – oktatási és kulturális oldalról is – az a már elkezdődött folyamat teszi lehetővé, amely az egyetemek irányításában a kormányzati beavatkozást jelentősen csökkenti. A kormányok oktatás- és kultúrpolitikájukat adminisztratív beavatkozás helyett finanszírozással irányítják, s ez lehetővé teszi a regionális oktatás- és művelődéspolitikák kialakítását (Kozma T. 1992).

A Kárpátok Eurorégió az IEWS támogatásával adja ki Hírlevelét, amely magyar, szlovák, lengyel, ukrán és angol nyelven jelenik meg.

A Kárpátok Eurorégió működését akadályozó tényezők

A Kárpátok Eurorégió megalakítása óta eltelt rövid időszakban biztató eredményeket ért el. Ugyanakkor a szövetség még jelentősebb sikereket is elkönnyelhetne, amennyiben túljutna a működését gátló tényezőkhöz. Ezek elsősorban politikai jellegűek, és gyökerei a korábbi századokig nyúlnak vissza. Ez alatt elsősorban Szlovákia és Románia Magyarországhoz, illetve Ukrajnának Lengyelországhoz fűződő viszonyát kell érteni. Ezzel magyarázható az is, hogy ez idáig a szlovák önkormányzatok csak társult tagként vesznek részt az Eurorégió munkájában.

A politikai jellegű akadályok mellett az együttműködést lassító, az előrehaladást akadályozó adottságként jelentkeznek a tagországok eltérő – végeredményben azonban egyöntetűen kedvezőtlen – gazdasági, társadalmi és infrastrukturális viszonyai is. Ezek olyan negatív tényezők, amelyeket a Kárpátok Eurorégió önmagában nem képes megoldani, de konstruktív javaslatokkal megkönnyítheti az országos és a helyi politikusok munkáját.

Különös problémát jelent a tagországokban az eltérő vám-, pénzügyi- és adórendelkezések mellett a pénzügyi intézményrendszerek eltérő volta. Hiányoznak azok az intézmények, amelyek hitelek és kölcsönök formájában támogatnák a határokon átvívelő beruházások

megvalósítását. Mindenesetre a nyugat-európai több évtizedes tapasztalatok azt igazolják, hogy a határokon átívelő együttműködésekben részt vállaló területek közelebb kerültek egymáshoz, az euroregionális együttműködés előnyeit kihasználva sikeresen járulnak hozzá az érintett területek fejlődéséhez.

Az együttműködések helyes struktúráját, beleértve a szervezeti és a pénzügyi vonatkozásokat is, igen problematikus és időigényes kialakítani. A Kárpátok Eurorégió helyzete sokkal összetettebb a Nyugat-Európában működő eurorégióknál, de még a Lengyelország vagy Magyarország nyugati határain lévő együttműködésekénél is.

Az igényeknek megfelelni, kézzelfogható eredményt elérni, még a sokkal gazdagabb, jobb helyzetű eurorégióknak is csak hosszú évek, évtizedek elteltével sikerült. Bár még sok a tennivaló, de a legfontosabb első lépéseket, a szervezet létrehozását már megtettük. Amennyiben a tagországok kormányai – és nem csak önkormányzataik – teljes mértékben támogatni fogják az együttműködésnek ezt a formáját, akkor az eredmények is hamarosan jelentkezni fognak (Szaló P. 1994).

Az elmúlt években politikai szinten a kisebbségi kérdések miatt megromlott államközi kapcsolatok akadályozták a határok közötti kapcsolat teremtését, a bilaterális kapcsolatok kiépülését. Kedvezőtlenül érintette a Kárpátok Eurorégió munkáját a Szlovák Kormányának a magyar "irredentizmus" erősödéséről szóló vádjai, amelyet a Kárpátok Eurorégió magyar delegátusai cáfolnak.

A régió belüli eltérő gazdasági feltételek, és az ezekből adódó eltérő gazdasági fejlődés szintén hozzájárul a határmenti együttműködés hiányosságaihoz. Ez kiváltképpen nyilvánvaló a határmenti kereskedelmi kapcsolatok esetében, ahol az együttműködést a határátkelők hiánya, a gyenge pénzügyi rendszer és a bürokrácia gátolja. Ezenkívül a nemzetközi kapcsolatokhoz kötődő "szolgáltatások" fejlődése alapvető különbségeket mutat a régió országai között (Süli-Zakar I. 1996, 1997).

Az állami centralizáció fő akadályként jelentkezett több nyugat-európai országban is a határmenti kapcsolatok kialakításánál, s ebből a szempontból Közép- és Kelet-Európa országai erősen centralizáltak tekinthetők. Ez alapvető problémát jelent a regionális határmenti kapcsolatok kiépítése során, hiszen a helyi önkormányzatok jelentős mértékben függenek a központi kormányzati szervektől.

A felmerülő problémák ellenére úgy véljük, a Kárpátok Eurorégió tevékenysége kitörési lehetőséget nyújthat a térség gazdasága számára, sőt, segítséget jelenthet az itt jelentkező kisebbségi problémák megoldásában is. Természetesen a Kárpátok Eurorégió "talpon maradása" nagy mértékben függ attól, hogy ezen interregionális együttműködés érdekében a meglévő erőforrásokat (természeti, gazdasági, humán) milyen mértékben sikerül dinamizálni, illetve az együttműködésben való érdekeltségeket közelíteni.

Többen úgy ítélik meg, hogy a Kárpátok Eurorégió új fejlődési szakaszhoz érkezett, amikor 1997. július elsejétől Zilahi József (a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés elnöke) lett a Kárpátok Eurorégió Tanácsának új elnöke, s Pjotr Helinski (lengyel nemzetközi jogász) személyében pedig új ügyvezető igazgatóra találtak. Ugyanakkor a főtítkárság is átköltözött Ungvárról a lengyelországi Krosnoba. Egyrészt az új tisztségviselők személyisége, szakmai elkötelezettsége és diplomáciai érzéke jelent garanciát a megújulásra, másrészt eddig is Krosno és a krosnoiak voltak a Kárpátok Eurorégió elsősorú elkötelezettjei.

Az öt romániai megyével kiegészült Kárpátok Eurorégióinak az elmúlt években kialakult a munkarendje, bevált és európai mércével mérve is hatékonynak és demokratikusnak tekinthető a szervezeti- és működési szabályzata, és jól működő munkabizottságokra támaszkodhatnak. Az Eurorégió egyre több nyugat-európai politikai és CBC-szervezettel kerül kapcsolatba, s egyre több intézmény és alapítvány tartja támogatásra érdemesnek.

Az elmúlt négy évben – amelyet többen deklaratív szakaszként értékelték – kialakultak a működés jogi és szervezeti keretei, s működésük során a Tanács és a munkabizottságok egyre nagyobb szakértelemről tettek tanúbizonyságot. Az előttünk álló érdemi szakasz sikeres kibontakoztatásához – amikor már az alapfeladatokra lehet az erőket koncentrálni – napjainkra már adottak a személyi, szervezeti, finanszírozási és külpolitikai feltételek.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN

IRODALOM

ALONSO, W.: *What can be learned about regional development from the excommunist world?* In: *International Regional Sciences Review*, 1993/3. sz. pp. 291-296.

BENKO, GEORGES: *Technológiai parkok és technopoliszok földrajza*. Budapest, MTA RKK, Budapest, 1992.

CORRIGAN, J. – BÉRES CSABA. – SÜLI-ZAKAR I.: *Crossborder Cooperation in a Europe of Frontiers*. In: *Acta Geographica Debrecina*. Tomus XXXIII., KLTE Debrecen, 1995. pp. 169-177.

DUNFORD, M. 1994: *Winners and Losers: The New Map of Economic Inequality in the European Union*. In: *European Urban and Regional Studies* 1994/1-2. sz. pp. 95-114.

ENYEDI GYÖRGY: *Területejlesztés, regionális átalakulás a posztoszocialista Magyarországon*. In: *Társadalmi Szemle* 1994/8-9. sz. pp. 133-139.

ENYEDI GYÖRGY – PÁLNÉ KOVÁCS ILONA: *A kormány és az önkormányzatok. Korridor*, Budapest, 1994. pp. 231-247.

ENYEDI GYÖRGY (szerk.): *Társadalmi-területi egyenlőtlenségek Magyarországon*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993.

HORVÁTH GYULA – HAJDÚ ZOLTÁN (szerk.): *European Challenges and Hungarian Responses in Regional Policy*. Centre for Regional Studies, Pécs, 1994.

KOZMA TAMÁS: *Határmenti régiók együttműködése az oktatásban*. In: Forray R. Katalin – Pribersky, A. (szerk.): *A határmenti együttműködés és az oktatás = Grenzüberschreitende Zusammenarbeit und Bildung* Oktatókutató Intézet, Budapest, 1992. pp. 18-24.

KOZMA TAMÁS – FORRAY R. KATALIN: *Regionális oktatásfejlesztés: térségi variációk a központi oktatáspolitikára*. Oktatókutató Intézet, Budapest, 1989.

LOSONCZ MIKLÓS: *Hungary and European Integration*. In: Horváth Gyula – Hajdú Zoltán (szerk.): *European Challenges and Hungarian Responses in Regional Policy*. Centre for Regional Studies, 1994. pp. 101-108.

MARTIN, S.: *The Europeanisation of local authorities: Challenges for rural areas*. In: *Journal of Rural Studies* 1993/2. sz. pp. 153-161.

NEMES NAGY JÓZSEF: *Centrumok és perifériáik a piacgazdasági átmenetben*. In: *Földrajzi Közlemények* 1996/1. sz. pp. 31-48.

PÁLNÉ KOVÁCS ILONA: *Gondolatok egy lehetséges folyamatról, avagy egy periféria főváros születése: Lyon?* In: *Tér és Társadalom* 1992/3-4.sz. pp. 291-293.

PÁLNÉ KOVÁCS ILONA: *Kistérségek, megyék, régiók és a közeljövő közigazgatása*. In: *Comitatus* 1994/12. sz. pp. 30-40.

RECHNITZER JÁNOS: *Szétszakadás vagy felzárkózás. A térszerkezetet alakító innovációk*. MTA RKK, Győr, 1993.

SASSEN, S.: *The urban complexe in a world economy*. In: *International Social Science Journal* 1994. no. 139. pp. 43-63.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN: *Kelet-Magyarország társadalmi-gazdasági leszakadása*. In: Ligetvári Ferencné (szerk.): *Regionális politikák és fejlesztési stratégiák az Alpok-Adria térségben*. XXXIV. Georgikon Napok. Keszthely, 1991. pp. 97-110.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN: *Az államhatár társadalmi-gazdasági fejlődést akadályozó hatásának vizsgálata ÉK-Magyarország határ menti területein*. In: *Földrajzi Közlemények* CXVI. (XL.) kötet, 1992/1-2. sz. pp. 45-56.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN: *Regionalizmus és régió*. In: Mátrai M. és Tóth J. (szerk.): *A középszintű közigazgatás reformja Magyarországon* 2. kötet. Székesfehérvár-Pécs, 1994. pp. 14-24.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN: *Egy történelmi folyamat társadalom-földrajzi aspektusai Kelet-Magyarország társadalmi-gazdasági leszakadása*. In.: Valuch T. (szerk.): *Hatalom és Társadalom a XX. századi magyar történelemben*. 1956-os Intézet-Osiris Kiadó, Budapest, 1995. pp. 523-532.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN: *Regional Perceptions of Marginality in the Carpathian Euroregion*. 28th International Geographical Congress The Hague August 4-10. Abstract Book. 1996.

SÜLI-ZAKAR ISTVÁN: *A Kárpátok Eurorégió szerepe a határokon átnyúló kapcsolatok erősítésében*. In: *Comitatus* 1997/6. sz. pp. 30-43.

SZALÓ PÉTER 1994: *A területfejlesztés feladatai*. In: *Comitatus* 1994/9. sz. pp. 3-12.

TÓTH LÁSZLÓ 1995: *Globalizáció és regionalizáció. Hatásuk a magyar gazdaságra, különös tekintettel a mezőgazdaságra*. Scriptum Kiadó, Szeged, 1995.

Educatio 1997/03

TOWNROE, P. M.: *The spatial impact of European integration*. In: Journal of Regional Policy, 1994/2. sz. pp. 185-204.